

Drömmen om den progressiva kapitalismen

Joseph Stiglitz vill rädda kapitalismen. I sin nyutkomna bok, *People, Power and Profits – Progressive Capitalism for an age of Discontent*, kritiserar den amerikanske nobelpristagaren i ekonomi ojämlikheten i samhället. Om kursen inte ändras, kommer vi att råka illa ut, menar han.

Stiglitz gör gällande att ekonomisk välfärd bäst skapas på individuell och samhällelig nivå genom att förutsättningarna för människor att innovera och må bra förbättras. I dagens värld är det allt för ofta så att ett fåtal blir rikare på andras bekostnad. Det skapar missnöje som populisterna som USA:s president Donald Trump utnyttjar för en ännu mer oansvarig politik, som ytterligare försämrar framtidsutsikterna. Räddningen ligger i att investera i människor, menar Stiglitz. Det kan till och med ibland krävas en aktiv stat för att uppnå detta, medger han.

Det ligger mycket i vad Stiglitz säger – problemet är bara att han om någon hade en chans att rätta till situationen när han ledde president Bill Clintons ekonomiska råd. Istället avreglerades finansmarknaden ytterligare medan vinsterna fortsatte att fördelas ojämnt. Inte ens när liberalerna hade makten infriades deras löften, är nog vad många idag säger när de läser Stiglitz argument.

Det grundläggande problemet i västvärlden idag är att eran av teknologisk utveckling och globalisering, det vill säga informationskapitalismen, i praktiken är full av motstridigheter som liberalerna inte lyckats neutralisera tillräckligt bra. Vi får ofta höra att arbetstagare ska vara mer kreativa och innovativa. Det är vad tillväxten i allt högre grad ska basera sig på. Men samtidigt genomgår arbetslivet

en enorm förändring, där fasta anställningar och regelbunden arbetstid ersätts med ett system där arbetstagare allt oftare förväntas agera som ett slags egenföretagare, vilket eroderar basen för förhandlingar om omfördelning från den kända 1%:en till resten av oss. Samtidigt ökar prestationskraven så att arbetstagare förväntas vara mer produktiva genom att arbeta mera under de arbetstimmar de får betalt för. Problemet blir överbelastning av individen, vilket har en negativ inverkan på produktiviteten.

Ett annat fenomen i informationskapitalismen är att de slutbrända arbetstagarna själva förväntas sätta sina gränser. Det här skulle normalt vara en uppgift för arbetsledningen, men när mellancheferna ska uppnå resultat i produktivitet hamnar de i en svår sits. Eftersom resultatkraven är en konsekvens av att både offentliga och privata organisationer har knappare resurser i en tid av anemisk tillväxt och/eller skattesänkningar, blir det svårt att undgå en situation där de som gör jobbet blir belastade allt mera. I och för sig ökar flera organisationers satsningar på arbetstagarnas psykiska hälsa i form av resurser på till exempel psykologtjänster. Men det är reparativa åtgärder som ytterligare bidrar till att isolera frågan som ett individuellt, inte ett organisatoriskt eller samhälleligt problem.

Frågan för Stiglitz och andra liberaler blir alltså: hur ska ni visa att receptet som ska öka tillväxten genom globalisering och teknologisk utveckling verkligen kommer att betyda att vardagslivet blir mer uthärdligt för miljoner och miljoner människor? Jag hoppas svaret kommer under min livstid.

27.8.2019